TA’LIM-TARBIYA JARAYONIDA PSIXOLOG FAOLIYATINING O‘RNI

Mamatova Hulkar Abduvaliyevna
Jizzax viloyati Baxmal tumani 6-maktab psixologi

Annotatsiya: Mazkur maqolada ta’lim-tarbiya jarayonida psixolog faoliyatining o‘rni va ahamiyati yoritilgan. Maktab psixologining o‘quvchilar shaxsini shakllantirish, ularning psixologik holatini o‘rganish hamda ijtimoiy moslashuvini ta’minlashdagi vazifalari tahlil qilingan. Shuningdek, psixologik xizmatning diagnostik, profilaktik, korreksion va maslahat berish yo‘nalishlari orqali o‘quvchilarning emotsional holatini barqarorlashtirish, o‘qishga motivatsiyasini oshirish hamda shaxsiy rivojlanishini qo‘llab-quvvatlash masalalari ko‘rib chiqilgan. Maqolada psixologning o‘qituvchilar va ota-onalar bilan hamkorligi ta’lim samaradorligini oshirishdagi muhim omil ekani asoslab berilgan.

Kalit so‘zlar: psixolog, ta’lim-tarbiya jarayoni, psixologik xizmat, o‘quvchi shaxsi, emotsional holat, motivatsiya, ijtimoiy moslashuv, diagnostika, profilaktika, korreksiya, maslahat berish, pedagogik hamkorlik, maktab psixologi.

Kirish

Ta’lim-tarbiya jarayoni har bir jamiyatning rivojlanishida muhim o‘rin tutadigan asosiy tizimlardan biri hisoblanadi. Ushbu jarayon nafaqat o‘quvchilarga bilim berish, balki ularning shaxs sifatida shakllanishi, ijtimoiy hayotga moslashishi va ma’naviy-axloqiy jihatdan rivojlanishini ham o‘z ichiga oladi. Shu bois ta’lim jarayonida psixologik omillarga e’tibor qaratish, o‘quvchilarning ruhiy va emotsional holatini qo‘llab-quvvatlash dolzarb vazifalardan biridir. Psixolog ta’lim-tarbiya jarayonining muhim ishtirokchisi bo‘lib, u o‘quvchilarning psixologik xususiyatlarini o‘rganish, ularning individual rivojlanishini tahlil qilish hamda yuzaga kelishi mumkin bo‘lgan muammolarni erta aniqlash va bartaraf

etishda muhim rol o‘ynaydi. Psixologik xizmat o‘quvchilarning ta’lim jarayoniga moslashuvi, o‘qishga bo‘lgan qiziqishini oshirish va ijobiy psixologik muhitni shakllantirishga xizmat qiladi. Bugungi kunda ta’lim muassasalarida o‘quvchilar orasida stress, xavotir, o‘ziga ishonchsizlik, tengdoshlar bilan munosabatdagi qiyinchiliklar kabi holatlar tez-tez uchramoqda. Bunday muammolar ularning o‘qish samaradorligiga va shaxsiy rivojlanishiga salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin. Shu sababli psixologning ta’lim-tarbiya jarayonidagi o‘rni yanada muhim ahamiyat kasb etadi. Psixolog o‘quvchilar bilan individual va guruhiy ishlash orqali ularning emotsional holatini barqarorlashtiradi, ijtimoiy moslashuvini yaxshilaydi hamda shaxsiy rivojlanishini qo‘llab-quvvatlaydi. Shuningdek, u o‘qituvchilar va ota-onalar bilan hamkorlikda ishlash orqali ta’lim jarayonida yagona yondashuvni shakllantirishga yordam beradi. Ta’lim-tarbiya jarayonida psixologning o‘rni faqat muammolarni hal qilish bilan cheklanmaydi, balki u profilaktik ishlar orqali muammolarning oldini olish, sog‘lom psixologik muhit yaratish va o‘quvchilarda ijobiy motivatsiyani shakllantirishga ham xizmat qiladi. Bu esa ta’lim sifatini oshirish va barkamol shaxsni tarbiyalashda muhim omil hisoblanadi.

ASOSIY QISM

Ta’lim-tarbiya jarayonida psixolog faoliyatining o‘rni o‘quvchilarning shaxsiy rivojlanishi, emotsional holati va ijtimoiy moslashuvini ta’minlashda muhim ahamiyatga ega. Psixolog maktab tizimida o‘quvchi, o‘qituvchi va ota-ona o‘rtasidagi psixologik muvozanatni saqlovchi asosiy mutaxassis sifatida faoliyat yuritadi. Uning faoliyati ta’lim jarayonining samaradorligini oshirishga ham bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Psixologning asosiy vazifalaridan biri o‘quvchilarning psixologik holatini o‘rganish va tahlil qilishdir. Bu jarayonda u kuzatuv, suhbat, test va anketalar kabi psixodiagnostik metodlardan foydalanadi. Olingan natijalar asosida o‘quvchilarning individual xususiyatlari, qobiliyatlari, qiziqishlari va emotsional holati aniqlanadi. Bu esa har bir o‘quvchiga individual yondashuvni

ta’minlash imkonini beradi. Ta’lim jarayonida psixolog o‘quvchilarning emotsional holatini barqarorlashtirishga ham katta e’tibor qaratadi. O‘quvchilarda uchraydigan stress, xavotir, o‘ziga ishonchsizlik yoki agressiv xulq-atvor kabi holatlar ularning o‘qish jarayoniga salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin. Psixolog bunday holatlarni erta aniqlab, maxsus korreksion usullar orqali ularni bartaraf etadi. Masalan, relaksatsiya mashqlari, psixologik treninglar va individual maslahatlar orqali o‘quvchining hissiy muvozanati tiklanadi. Shuningdek, psixologik xizmatning muhim yo‘nalishlaridan biri profilaktik faoliyatdir. Profilaktika o‘quvchilarda psixologik muammolar paydo bo‘lishining oldini olishga qaratilgan bo‘lib, bu jarayonda psixolog turli treninglar, guruhiy mashg‘ulotlar va tarbiyaviy suhbatlar tashkil etadi. Bu mashg‘ulotlar o‘quvchilarda ijobiy fikrlash, o‘zini anglash va sog‘lom muloqot ko‘nikmalarini shakllantirishga yordam beradi. Ta’lim-tarbiya jarayonida psixolog o‘qituvchilar bilan ham yaqin hamkorlikda ishlaydi. U pedagoglarga sinfdagi psixologik muhitni yaxshilash, o‘quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olish va motivatsiyani oshirish bo‘yicha tavsiyalar beradi. Bu esa dars jarayonining sifatini oshirishga va o‘quvchilarning faol ishtirokini ta’minlashga xizmat qiladi. Ota-onalar bilan hamkorlik psixolog faoliyatining yana bir muhim yo‘nalishidir. Psixolog ota-onalarga farzand tarbiyasida psixologik yondashuvlar, muloqot madaniyati va bolaga to‘g‘ri munosabatda bo‘lish bo‘yicha maslahatlar beradi. Oilaviy muhitdagi ijobiy o‘zgarishlar o‘quvchining maktabdagi xulqi va emotsional holatiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Shuningdek, psixolog o‘quvchilarda ijtimoiy moslashuvni rivojlantirishga ham katta e’tibor qaratadi. O‘quvchilar jamoada ishlash, tengdoshlar bilan muloqot qilish va ijtimoiy vaziyatlarga moslashish ko‘nikmalarini egallashlari zarur. Psixologik treninglar va guruhiy mashg‘ulotlar bu ko‘nikmalarni rivojlantirishda muhim vosita bo‘lib xizmat qiladi. Zamonaviy ta’lim jarayonida axborot texnologiyalarining rivojlanishi psixologik xizmat faoliyatiga ham yangi imkoniyatlar yaratdi. Elektron testlar, onlayn maslahatlar va raqamli monitoring tizimlari orqali o‘quvchilarning psixologik holatini tezkor va

samarali baholash mumkin bo‘lmoqda. Bu esa individual yondashuvni yanada kuchaytiradi. Umuman olganda, ta’lim-tarbiya jarayonida psixolog faoliyati o‘quvchilarning shaxs sifatida shakllanishi, ularning emotsional barqarorligi va ijtimoiy moslashuvini ta’minlashda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Psixolog, o‘qituvchi va ota-ona hamkorligi esa ta’lim tizimining samaradorligini oshirishning eng muhim omillaridan biri hisoblanadi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, ta’lim-tarbiya jarayonida psixolog faoliyatining o‘rni nihoyatda muhim bo‘lib, u o‘quvchilarning shaxs sifatida shakllanishi, emotsional barqarorligi va ijtimoiy moslashuvini ta’minlashda asosiy omillardan biri hisoblanadi. Psixologik xizmatning samarali tashkil etilishi ta’lim jarayonining sifatini oshirishga ham bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Maqolada tahlil qilinganidek, psixologning diagnostik, profilaktik, korreksion va maslahat berish yo‘nalishidagi faoliyati o‘quvchilarda yuzaga kelishi mumkin bo‘lgan psixologik muammolarni erta aniqlash va ularni bartaraf etishda muhim ahamiyatga ega. Ayniqsa, stress, xavotir va emotsional beqarorlik holatlarini kamaytirish orqali o‘quvchilarning o‘qishga bo‘lgan motivatsiyasi va faolligi oshadi. Shuningdek, psixologning o‘qituvchilar va ota-onalar bilan hamkorligi ta’lim-tarbiya jarayonida yagona yondashuvni shakllantirishga xizmat qiladi. Bunday hamkorlik natijasida o‘quvchilar uchun sog‘lom psixologik muhit yaratiladi va ularning har tomonlama rivojlanishi ta’minlanadi. Demak, ta’lim-tarbiya jarayonida psixolog faoliyati o‘quvchilarning barkamol shaxs bo‘lib yetishishida, ularning ichki imkoniyatlarini ro‘yobga chiqarishda hamda jamiyatga moslashuvini ta’minlashda muhim ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Karimova V.M. Psixologiya. – Toshkent: O‘qituvchi, 2019.

2. G‘oziev E.G‘. Yosh davrlari psixologiyasi. – Toshkent: Universitet, 2018.

3. Davletshin M.G. Pedagogik psixologiya asoslari. – Toshkent: TDPU nashriyoti, 2020.

4. Nishonova Z.T. Rivojlanish psixologiyasi va pedagogik psixologiya. – Toshkent: O‘zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti, 2017.

5. Vohidov M.V. Bolalar psixologiyasi. – Toshkent: O‘qituvchi, 2016.

6. To‘xtaboyeva M. Kasbga yo‘naltirish psixologiyasi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2021.

7. Pedagogika nazariyasi va tarixi / Mas’ul muharrir A.Munavvarov. – Toshkent: Fan, 2019.

8. Internet ma’lumotlari